

V. Maciejzyns'kyj / Nauk. red. – konsul'tant M. M. Romanjuk. – L'viv, 2003. – 188 s.

3. Dejan A. Reklama / Per. z franc. pod red. S. G. Bozhuk. – SPb.: Izdatel'skij Dom «Neva», 2003.

4. Kondratenko N. V. Movni zasoby reprezentaciji imidžu novoji Ukrajinu v rosijs'komovnyh ZMI / Reklama ta PR u masovo informacijnomu prostori: monografiji [T. Kovalevs'ka, N. Kondratenko, N. Kutuza] / Za zag. red. O. V. Aleksandrova; vidp. red. T. Kovalevs'ka, N. Kutuza. – Odesa: Astroprint, 2009.

5. Centrorekljama. Zhurnal ukrajins'koji rekljamy. – L'viv, 1937. – Sichen'. – Ch.1.

6. Shtykalo D. Obriji majbutnjogo // Centrorekljama. Zhurnal ukrajins'koji relkjamy. – L'viv, 1937. – Sichen'. – Ch.1. – S.2.

7. Milljer A. Reklama: Encyklopedija dlja vjech / A. Milljer. – M.: OOO «Vershyna», 2003.

Nironovych I. I., Assistant of the Department of Theory and Practice of Journalism, Lviv University (Ukraine, Lviv), nironovych@ukr.net

Advertisements in the Ukrainian press in Poland (1918–1939 gg.): professional principles and contents

The article highlights the professional foundation and content of the Ukrainian advertising in press in the days of interwar Poland (1918–1939). The particular attention is drawn to the special edition of «Tsentrorklama» activities of which testified the content and modernization changes in the world of advertising.

Keywords: advertising announcements, the Ukrainian press, «Tsentrorklama», professional advertising base.

Ниронович И. И., ассистент кафедры теории и практики журналистики, Львовский национальный университет им. Ивана Франко (Украина, Львов), nironovych@ukr.net

Рекламные объявления в украинской прессе в Польше (1918–1939 гг.): профессиональные принципы и содержание

Освещены профессиональные основания и содержание украинской рекламы в прессе во времена междувоенной Польши (1918–1939 гг.). Особенное внимание обращено на специальное издание «Центрореклама», направления деятельности которого и содержание свидетельствовали о модернизационных изменениях в мире рекламы.

Ключевые слова: рекламные объявления, украинская пресса, «Центрореклама», профессиональные основания рекламы.

* * *

УДК 372.48

Троханяк О. С.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін, ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут» (Україна, Бережани), Alex_makena@ber.te.ua

АНЕКСІЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ 1939–1941 РР. РАДЯНСЬКОЮ ВЛАДОЮ ТА ЇЇ РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА (НА ПРИКЛАДІ БЕРЕЖАНЩИНИ)

Розглядається анексія та радянська Західної України Радянським Союзом на початку Другої світової війни яка супроводжувалась арештами, ув'язненнями, тортурами, депортацією.

Ключові слова: анексія, радянська, більшовики, фальсифікація, арешти, ув'язнення, звинувачення, депортація, тортури.

Питання анексії Західної України радянськими військами в 1939–1940 рр. посідає чільне місце в історії України. Події Другої світової війни показали спробу двох великих держав Німеччини і СРСР перекроїти карту Європи. І хоч кожен з її лідерів – Гітлер і Сталін мали на меті завоювання одна другої, та все ж на початковому етапі дружно підписали договір про ненапад і таємну угоду про розподіл кордонів. Дотримуючись саме таємного договору, 17 вересня 1939 р. Радянський Союз пішов у наступ для завоювання Західної України та Західної Білорусі, але вже на цих окупованих територіях пропагували, що прийшли визволити своїх братів від фашистів, хоч насправді завоювали їх, що і є анексією. Тому дане питання є все

ж актуальним для висвітлення правильної оцінки даних політичних вчинків.

Однією із ключових проблем, що постала в сучасній Україні є військові дії на Сході. Зі сторони Росії точиться викривлена демагогія, що вона не приймає ніякої участі в тій війні, але на завойованих територіях встановлює свою владу і свої порядки. Саме так тривало і в 1939 р., завоювавши Західну Україну, більшовицька влада тут же розпочала радянізацію. В даній статті звернуто основну увагу на те, якими були дії так званого визволення, бо фактично все в краї змінювалось на гірше.

Головна мета даної статті розкрити сутність радянської влади і її діянь на території Галичини на прикладі Бережанщини. Показати, що більшовицька влада була гіршим окупантом ніж польська, але радянські солдати, які прийшли на західноукраїнські землі, думали, що народ там живе в надто складних умовах і слід їх визволити, хоч в дійсності як би там не було важко, та все ж галичанам жилося під Польщею краще ніж під СРСР і бажано визволення, вони прагнули створити незалежну Українську державу, а не ввійти в склад Радянського Союзу.

Для найбільш точного висвітлення даного питання історіографічними джерелами виступають переважно архівні матеріали, зокрема Державного архіву Тернопільської області та спогади очевидців передані в двох томах «Бережанської землі» [1; 2], в «Бережанській гімназії» [3], в праці «Бережанщина в спогадах емігрантів» [4] та в інших джерелах.

Піділивши з Німеччиною територію Європи шляхом підписання таємного договору Ріббентропа–Молотова, 17 вересня 1939 р. СРСР розпочав завоювання Західної України та Західної Білорусі. Більшовицьким діям завжди передувала радянська ідеологія, коли закидалось масу пропагандистів які й сповіщали та пропагували необхідну для комуністичної влади інформацію. Звичайно, що ідеологи опирались на нібито бажання об'єднання України в цілісну територію, звільнення від фашистського завоювання і т.д., та головна суть полягала саме в тому поділі територій, який було здійснено напередодні – 23 серпня 1939 р. таємним договором. Багато українців вірили, що їх таки визволяють і зустрічали Червону армію з хлібом і сіллю, та більшість не бажала більшовицької влади і з обережністю сприймали їхній прихід.

Завоювавши території Галичини, радянська влада розпочала свою звичну політику підозр, арештів, ув'язнень, тому «звільнення» виявилось окупацією, а ідеологічна лінія показала характер анексії. На сучасному етапі багато хто заперечує проти такого трактування, та варто заглянути глибше в суть подій. Якщо розглядати поняття «анексія», то в даній статті воно застосовується як частково те, що подано у Вікіпедії – «це насильницьке приєднання державою всієї або частини території іншої держави в односторонньому порядку», «за міжнародним правом анексія – один з видів агресії і сприяє міжнародно-правову відповідальність» [5], але в даному випадку ще вживається – як розуміння, що анексія – це коли держава оголошує, що визволяє якийсь народ, а фактично – завойовує його. Саме так і сталося із Західною Україною, яка перебували в складі Польської держави і хоч бажала визволення і самостійності, хотіла об'єднання всієї України в єдину державу, але не мала на меті бути в складі СРСР, а прагнула створення незалежної ні від кого країни.

Звичайно, що уряд СРСР це розумів і, будучи в досить тісних відносинах з Німеччиною, пояснював їй це, «Молотов у телеграмі до Ріббентропа зазначив: якщо виступ радянських військ і відбудеться, то лише з таким обґрунтуванням що Червона армія виступає на захист населення Західної України і Західної Білорусії від німецької загрози. Це викликало в Берліні невдоволення», але, не зважаючи на емоції Німеччини, відразу ж «радянський уряд дав таке розпорядження Головному командуванню Червоної армії: віддати наказ військам перейти кордон і взяти під свій захист життя і майно населення Західної України і Західної Білорусії» [6, с. 287]. За армією крок за кроком йшла окупаційна влада і тут же проголошувала радянську соціалістичну систему господарювання з націоналізацією підприємств та земель. В людей відбирали їх майно, землю, розкрадали магазини, непокірних збивали і садили до в'язниці.

Радянська влада виявилась навіть жорсткішою від попередньої – польської. Уряд Польщі також вів насильницьку політику проти українців, про це автором було висвітлено в багатьох статтях: «Українсько–польські відносини (на прикладі Бережанщини)» [7], «Важке становище західних українців під польською окупацією у другій половині 1919–1920 рр.» [8], «Соціально–економічне і політичне становище українців Бережанщини на початку 20–х рр. ХХ століття» [9], «Причинно–наслідковий зв'язок виникнення та діяльності Української Військової Організації» [10], «Польська репресивна політика початку 30–х років ХХ ст. у Галичині» [11], але Польща постійно оглядалась на захід – на Європу і не бажала її незадоволення. Більшовицька ж влада не зважала ні на кого і діяла в своїй звичній манері.

Для здійснення радянської також діяла агітаційна машина яка вселяла у свідомість радянських воїнів, що вони йдуть визволяти український народ який під буржуазним урядом Польщі живе в нелюдських умовах, що, звичайно, було неправдою. Західні українці були в гірших умовах ніж поляки і тому протестували проти влади, боролись за свої права, за національну рівність на що польська влада проводила репресивну політику, але агітація в рядах більшовицької армії була неймовірно спотвореною, про що читаємо в «Бережанській землі»: «Заки [красноармійці] ще ступили на галицьку землю, їхні політруки інформували, що в Галичині народ дуже бідує, що поляки годували людей соломою, і дуже їх переслідували, і тому красна армія «йде визволяти братів». Ступивши на галицьку землю, вмиг самі переконались про ту велику неправду своїх політруків, але до цього вони вже звикли... У їх царстві, починаючи від найстаршого до наймолодшого усі жили фальшом, свідомою неправдою, із свого пекла – робили небо, а з чужого неба – робили пекло, словом, обертали й крутили правдою як їм ті їхні старші верховоди «із самої Маскви» наказували» [1, с. 284] – читаємо в спогадах очевидців.

Показуючи, що вся діяльність влади здійснюється на добровільній основі, було скликано Народні Збори, «послами» яких були в переважній більшості прості безграмотні люди нерозуміючі фактичної тогочасної політики, яких обирали «агітатори» призначені повітовим комісаром і які «їдучи на села, одержали списки з прізвищами осіб, які мали бути вибрані. На запитання одного з агітаторів, що робити, коли місцеві люди не погодяться на ту чи іншу кандидатуру, Тимошук [комісар

Бережанського повіту – автор] заявив: «Треба людей переконувати доти, аж всі погодяться. Ми знаємо, кого слід вибрати!» [4, с. 222–223]. Тож, для затвердження приєднання Західної України до Радянського Союзу було скликано «Народні Збори, які відбулись у Львові 26 жовтня 1939 р. Звичайне і там «одноголосно» ухвалено прилучити західні землі України до УССР та вислати «чолобитну резолюцію» – прохання в Москву, щоб затвердила ухвалу «народних зборів»... Відтоді розпочалася нова доба в житті Бережанщини. До Бережан приїжджали дедалі більше посланців з УССР на різні посади» [1, с. 287]. Народні збори прийняли Декларацію про воз'єднання Західної України з Радянською Україною в складі СРСР.

Першочерговим у формуванні радянської влади на Галичині було створення владних структур та карально–репресивного апарату. На всі керівні посади ставились представники з радянської України які не завжди володіли українською мовою і не були достатньо освіченими. 29 квітня 1940 р. Тернопільським обкомом ВП(б)У було затверджено на посади перших і других секретарів партії 27 прибулих, з них лише в одного незакінчена вища освіта, у 10 чол. – середня, у 10 чол. – незакінчена середня, 6 чол. – нижча освіта (переважно початкова). Та найгіршим було те, що вони взагалі не володіли знаннями політико–економічної ситуації в Галичині [12, арк. 94–102]. А щодо працівників НКВД то ситуація була ще гіршою – жоден з чекістів не мав ні вищої ні незакінченої вищої освіти, а лише нижчу [13, арк. 236–239] як і у їхнього головного енкаведиста області О. Вадіса [14, арк. 154–163], тож і їх діяльність була не на найкращому рівні.

Політика енкаведистів була брудною і з елементами брутальної фальсифікації – «НКВД почав використовувати інформації колишніх польських поліцейних агентів» [1, с. 285]. Після чого радянські урядовці розпочали масові арешти, але часто рідним навіть не говорили де знаходиться заарештований, «на запит про заарештованих, НКВД–істи чи сам начальник мали лише одну стандартну відповідь: «Такого тут немає, може ще прийде». НКВД–дисти почали дуже цікавитися політичними процесами з минулих років, наказавши всім колишнім суддям, адвокатам та колишнім судовикам, розшукувати такі судові акти» [1, с. 285–286], а потім фальсифікуючи їх під свій лад видавали як важливі політичні слідчі дії і садили цих всіх осіб до в'язниці. Як згадувала Параскевія Перфецька «В 1939 р. в село [Лігятин Бережанського р-ну] прийшли наші «визволителі», принесли нам іншу «радість». Всіх політичних в'язнів мордували, вивозили на Сибір. Це тривало від 1939 по 1941 рік» [15, с. 236]. Найбільша ставка на арешти ставилась на інтелігенцію, священників та різних громадсько–політичних діячів, на яких в перші дні приходу було складено списки і переважно вночі заарештовано за різні сфальсифіковані злочини, про які навіть самі ув'язнені не здогадувались, та внаслідок жорстоких тортур підписували на себе всі звинувачення.

Радянська супроводжувалась розгромом всіх політичних партій і громадських організацій, навіть тих, які не були політизованими, наприклад «Просвіти», наукового товариства ім. Т. Шевченка, «Рідна школа», антиалкогольного товариства та інших. Голови товариств попадали під арешт. Утвердження тоталітарного режиму здійснювалось масовими репресіями. А так як прихід радянської влади не був бажаним, вся політична діяльність

фактично просто насаджувалась. А всіх непокірних комуністичному режиму, активістів і підозрілих за сфальсифікованими справам було кинуте до в'язниць або депортовано в Сибір. Для прикладу можна взяти справу бережанця Франца Коковського який працював у Бережанах адвокатом. Його заарештували в грудні 1939 р. за те, що нібито «являється активним членом фашистської організації «ОУН», яка «готує збройне повстання проти Радянської влади» [16, арк. 1]. А фактично дану особу заарештували тому, що він був активним громадсько-політичним діячем. Його звинувачували в тому, що в 1937 р. захищав у суді селянина Г. Дуду, який нібито вдома переховував зброю ОУН, судила його польська влада. Будучи адвокатом, Ф. М. Коковський захищав себе добре, та все ж енкаведисти за сфальсифікованою справою заставляли його визнати себе учасником ОУН. Не витримавши тюремних тортур засуджений помер, йому було 55 років, та смерть не зупинила судового процесу і через місяць було винесено вирок – 8 років ув'язнення [17, арк. 17–19].

Таких вироків, а часто і розстрілів було багато. 5 березня 1940 р. ЦК ВКП(б) видало секретну постанову, за якою можна було без суду і слідства розстрілювати в'язнів всіх тюрем і таборів, що прибули із Західної України Західної Білорусі. Цей документ повністю розв'язав руки і без особливих звинувачень дав можливість чинити масові розстріли під мотивацією «розвантаження тюрем» [18, с. 20].

Народ, зрозумівши репресивну політику більшовиків, почав протестувати. Для зменшення опору галичан в насажденні радянської влади, комуністи вдавались до різних брудних звинувачень. Для прикладу – було здійснено масову депортацію «осадників-поляків» Галичини в Сибір та на північ Росії, але фактично переважно все польське населення, особливо активісти, відступили в глиб Польщі разом з військами, то під арешти і депортацію попали українські активісти. 3 лютого 1940 р. Тернопільським облкомітетом КП(б)У було прийнято постанову на «Рішення політбюро ЦК ВКП(б) від 19.01.1940 р.» під назвою «Питання, пов'язані з виселенням осадників» [19, арк. 139–140], згідно з яким вже весною 1940 р. з Тернопільської області було депортовано 9 тисяч сімей [19, арк. 139–140]. Незадовго, вже в червні 1940 р. розпочалась нова хвиля виселення. 26 червня 1940 р. відбулось засідання Тернопільського обкому КП(б)У, на якому було заслухано про партійну роботу органів НКВС. Наголошувалось, що в краю існує ще багато «ворогів радянської влади» і тому необхідно «посилити викриття» [20, арк. 134–135].

Народ не терпів репресій і почав об'єднуватися в заgonи опору. Уже з часом, восени 1941 р. в канцеляріях НКВД знайшли поіменні списки громадян Бережанського повіту, призначених на вивіз, списки сексотів, протоколи з слухань заарештованих та списки розстріляних [1, с. 296]. Багатьох за такими справами було вивезено в глиб Росії. Восени 1939 – влітку 1940-го р., відділ енкаведистів з Бережан і навколишніх сіл забирав людей на вивіз до Сибіру, визнавши про те, що очікує на заарештованих, активісти створили відділи «самооборони» – це були представники Організації Українських Націоналістів які з боями проганяли з сіл чекістів. Тому війська НКВД робили облави по селах, ретельно прочісуючи ліси, часто траплялися перестрілки, жертви були з обох сторін [1, с. 296].

Та радянський уряд з байдужістю відносився до своїх загиблих і далі надсилав нові заgonи для арешту й вивезення всіх «ненадійних». В червні 1940 р. почалась нова хвиля депортацій. На засіданні Тернопільського обкому КП(б)У 26.06.1940 р. про партійну роботу органів НКВС було заслухано звіт і схвалено «посилити викриття різних ворогів радянської влади» та вирішено вивезти їх до Сибіру [20, арк. 134–135]. Усі повіти області повторювали дії обласного відділу, масові депортації проходили усюди, в тому числі й на Бережанщині.

Тому не підпадають сумніву твердження колективу істориків під редакцією В. А. Смоля, що «з осені 1939 по осінь 1940 р. у Західній Україні було репресовано за політичними ознаками і депортовано до Сибіру без суду і слідства близько 10% населення. Всього вислано 312 тис. сімей [21, с. 310].

Радянська машина мала вироблені свої штампи дій в питаннях виявлення «ворогів народу» і діяла незмінно як у Великій Україні в 20–30-х рр. XX ст. так і в Західній Україні в 1939–1940 рр. В лютому 1940 р. О. Вадіс – голова НКВД Тернопільської області заявляв, що з допитів засуджених випливає, що члени ОУН проводили конкретну роботу щодо «активної підготовки збройного повстання з метою насильного повалення радянської влади і створення самостійної України» [22, арк. 84] для того вони «проводили диверсії на залізничному транспорті, щоб нанести відчутного удару і зірвати перевезення залізницею» чим «активно готувалися до проведення терористичних актів над партійно-радянськими працівниками» [22, арк. 85]. Хоч насправді, утворені заgonи активістів не давали вивозити із Західної України саме продукти, устаткування підприємств та інше добро в Радянський Союз, а не перечили приїзду радянських кадрів.

Всі акти опору більшовицькій владі трактувались як диверсії груп ОУН. На початку 1940 р. чекісти звітували, що виявили і знешкодили структури ОУН в Бережанському, Козівському, Зборівському і Бучацькому районах, але фактично ними було виявлено лише деяких членів провідного проводу ОУН і заарештовано, структура і далі діяла [22, арк. 12]. Енкаведисти часто засуджували без суду і слідства, як наприклад, Михайла Масляка – начальника Бережанського районного відділу шляхів, його замордували у Львові в кінці червня 1941 р. [23, с. 417]. Таких випадків було надто багато, але вони лише передавались з уст в уста без оскарження до діючої влади.

Одночасно, після Народних зборів, що відбулись 26 жовтня 1939 р., повним ходом пішла радянська, як згадує В. Бемко: «А десь через тиждень повітовий комісар видав наказ про націоналізацію крамниць, їх замкнули, купців скликали на мітинг до магістрату, де їм пояснили, що таке націоналізація. Під загрозою розстрілу, купці дістали наказ передати весь запас товарів до державного магазину» [1, с. 288] і власники вимушено виконали наказ, та більшість товару було розкрадено через «московський грабіжницький лад, бо відібрані від власників товари, пограбували нові московсько-більшевицькі «чиновники». «Купці таки передали до тих магазинів чимало всякого краму, при чому такі «передання» відбувалися без жадних обрахунків, без росписок чи іншої контролі. На цьому й погіршили руки різні советчики-чиновники. Кожний із них з'являвся в магістраті, діставав квиток, а магазинер видавав товар без заплати» [1, с. 288]. Багато хто з

новоспечених більшовицьких чиновників в дійсності займався розкраданням товару, з іншої сторони, в Західній Україні вони побачили такий товар якого в радянській Україні взагалі не було, або просто ці бідні люди не бачили і розуміли, що йшли визволяти галичан не розуміючи від чого, адже московська пропаганда завжди трималась на брехні.

В освіті ситуація складалась дещо краще, адже польські школи і гімназія перетворились на українські й навчання в них велось безоплатно, але нові привезені вчительські кадри також не були достатньо освіченими. Олег Гуглевич згадував, що «більшість вчителів приїхали до нас зі східної України, господарські та урядові структури очолили прибулі, які розмовляли суржиком або по-російськи... Проповідуючи інтернаціоналізм і дружбу народів, вони зневажали українську культуру, фарисейськими методами почали здійснювати русифікацію» [24, с. 238]. Вчителі історії, які залишилися від старої польської системи, повинні були пройти курси перекваліфікації з метою поширення серед учнів марксизму–ленінізму або були звільнені, так як слід було «забезпечити неповні середні та середні школи області вчителями історії, що відповідають своєму призначенню [пропаганді марксизму–ленінізму і радянської соціалістичної влади – автор]» [25, арк. 46–47]. Між школами було необхідно проводити соціалістичні змагання та антирелігійну пропаганду, але в перший рік такі завдання, як вказували партійні працівники не проводились і зазначали, що «політвиховна робота, зокрема у сфері антирелігійного та інтернаціонального виховання, розгорнута не повністю. Соціалістичне змагання між школами і районами не було організоване. Соціалістичні зобов'язання учнів, вчителів, шкіл, районів не перевірялись» [26, арк. 45]. А ці завдання для комуністичної машини були найважливішими.

Для впровадження в Західній Україні колгоспної системи, радянська пропаганда розпочала масову агітацію, проти якої і самих колгоспів, селяни масово почали виступати і заперечувати. Але, не зважаючи на опір селян, 13 січня 1940 р. Тернопільський обком КП(б)У прийняв рішення про «створення обласного комітету незможних селян» і було дано вказівку утворювати такі ж комітети в районах [19, арк. 23]. Населення протестувало і почалися масові арешти й залякування, що мало неабияк вплинули на людей, але до середини травня 1940 р. по всій Тернопільщині було лише 45 колгоспів [12, арк. 69–70]. Селяни Західної України не бажали віддавати своїх земель у колгоспне господарство і всіляко упирались, більшовики називали їх куркулями, буржуазією і здійснювали фізичне винищення або депортацію. Колективізацію здійснювали партійні працівники зі східних регіонів України чи з Росії.

Підсумовуючи викладений матеріал і в цілому питання анексії Західної України радянськими військами, складається враження, що не відомо від чого радянська влада «звільняла» західноукраїнський народ: чи від інтелігенції, яка першою попала під репресії, чи від релігійних діячів, які зазнали величезних утисків, а церкви підпали під закриття, чи від господарів–землевласників, які тяжко працюючи на землі, за радянською пропагандою стали називатись куркулями, чи від підприємців, які ледь виживали в складній польській політичній структурі – важко зрозуміти. Вся політична діяльність радянського уряду полягала у масових арештах, ув'язненнях, тортурах, депортаціях та одержавленні приватної власності. Але

найгіршим було те, що більшовицька влада переважно діяла вночі, як злодії, саме вночі відбувались арешти за заздалегідь підготовленими списками, щоб не привертати увагу односельців, щоб не встигали отямитись і, можливо, втекти. Після арешту слідство відбувалось шляхом застосування неймовірних тортур, психологічного тиску, для того, щоб людина признавалась у всіх «скоєних злочинах» і навіть у тих яких не здійснювала. Така ганебна практика комуністичної машини переповнювала в'язниці, обурювала населення, спонукала до опору.

Список використаних джерел

1. Бережанська земля. Історико–мемуарний збірник / [упоряд. Бемко В.] – Видавець: Комітет «Видавництва Бережани». – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1970. – Т.1. – 783 с.
2. Бережанська земля. Історико–мемуарний збірник. Т.2 / [упоряд. Л. Бабій, В. Берднарський, Б. Мельник]. – Торонто – Нью-Йорк – Лондон – Сідней – Бережани – Козова, 1998. – Т.2. – 899 с.
3. Бережанська гімназія. Сторінки історії. Ювілейна книга / [упоряд. Н. Волинець]. – Бережани–Тернопіль: «Джура», 2007. – 1027 с.
4. Бережанщина в спогадах емігрантів / [упоряд. Волинець Н.]. – Тернопіль: Книжково–журнальне видавництво «Тернопіль», 1993. – 391 с.
5. Анексія – Вікіпедія. Електронний ресурс: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Анексія>
6. Історія України / Керівник авт. кол. Ю. Зайцев. – Львів: Світ, 1996. – 488 с.
7. Троханяк О. С. Українсько–польські відносини (на прикладі Бережанщини) / О. С. Троханяк // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2012. – Вип.61 (№6). – С.48–50.
8. Троханяк О. С. Важке становище західних українців під польською окупацією у другій половині 1919–1920 рр. (на прикладі Бережанщини) / О. С. Троханяк // Мандрівець. Всеукраїнський науковий журнал / Гол. ред. Б. Фенюк. – Тернопіль: Вид. ТОВ «Мандрівець», 2014. – Вип.2. – С.33–38.
9. Троханяк О. С. Соціально–економічне і політичне становище українців Бережанщини на початку 20–х рр. ХХ століття / О. С. Троханяк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. – Вип.2. – С.49–54.
10. Троханяк О. С. Причинно–наслідковий зв'язок виникнення та діяльності Української військової Організації // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2015. – Вип.103 (№12). – С.28–32.
11. Троханяк О. С. Польська репресивна політика початку 1930–х рр. у Галичині // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – Вип.2, Ч.4. – С.16–20.
12. Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО). – Ф.П.1. – Оп.1. – Спр.8.
13. Там само. – Спр.7.
14. Там само. – Спр.9.
15. Перфецька П. Т. Тернистим шляхом. ст. 236. / П. Т. Перфецька // Бережанська земля. Історико–мемуарний збірник. Т.2 / [упоряд. Л. Бабій, В. Берднарський, Б. Мельник]. – Торонто – Нью-Йорк – Лондон – Сідней – Бережани – Козова, 1998. – Т.2. – 899 с.
16. ДАТО. – Ф.П–3429. – Оп.3. – Спр.4316–п.
17. Там само. – Ф.3429. – Оп.3. – Спр.384.
18. Политический архив XX века: Секретные документы из особых папок // Вопросы истории. – 1993. – №1. – С.20.
19. ДАТО. – Ф.П.1. – Оп.1. – Спр.6.
20. Там само. – Спр.10.
21. Істрія України / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржий та ін. / [Під ред. В. А. Смоля]. – Київ: Альтернатива, 1997. – 424 с.
22. ДАТО. – Ф.П.1. – Оп.1. – Спр.3.
23. Тернопільський енциклопедичний словник. – Т.1. – Тернопіль: Збру, 2004.
24. Гуглевич О. Велика подія мого життя / О. Гуглевич // Бережанська гімназія. Сторінки історії. Ювілейна книга / [упоряд. Н. Волинець]. – Бережани–Тернопіль: «Джура», 2007. – 1027 с.
25. ДАТО. – Ф.П.1. – Оп.1. – Спр.13.
26. Там само. – Ф.–Р.1833. – Оп.6. – Спр.17.

References

1. Berezans'ka zemlja. Istoryko-memuarnyj zbirnyk / [uporjad. Bemko V.] – Vydavec': Komitet «Vydavnytva Berezhanjy». – N'ju-Jork; Paryzh; Sidnej; Toronto, 1970. – T.1. – 783 s.
2. Berezans'ka zemlja. Istoryko-memuarnyj zbirnyk. T.2 / [uporjad. L. Babij, V. Berdnars'kyj, B. Mel'nyk]. – Toronto – N'ju-Jork – London – Sidnej – Berezhanjy – Kozova, 1998. – T.2. – 899 s.
3. Berezans'ka gimnazija. Storinky istorii'. Juvilejna knyga / [uporjad. N. Volynec']. – Berezhanjy–Ternopil': «Dzhura», 2007. – 1027 s.
4. Berezanshchyna v spogadah emigrantiv / [uporjad. Volynec' N.]. – Ternopil': Knyzhkovo-zhurnal'ne vydavnytvo «Ternopil'», 1993. – 391 s.
5. Aneksija – Vikipedija. Elektronnyj resurs: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Aneksija>
6. Istorija Ukrai'ny / Kerivnyk avt. kol. Ju. Zajcev. – L'viv: Svit, 1996. – 488 s.
7. Trohanjak O. S. Ukrai'ns'ko-pol's'ki vidnosyny (na prykladi Berezanshchyny) / O. S. Trohanjak // Gileja: naukovyj visnyk. Zbirnyk naukovyh prac' / Gol. red. V. M. Vashkevych. – K.: VIR UAN, 2012. – Vyp.61 (№6). – S.48–50.
8. Trohanjak O. S. Vazhke stanovyshe zahidnyh ukrai'nciv pid pol's'koju okupacijeu u drugij polovyni 1919–1920 rr. (na prykladi Berezanshchyny) / O. S. Trohanjak // Mandrivec'. Vseukrai'ns'kyj naukovyj zhurnal / Gol. red. B. Fenjuk. – Ternopil': Vyd TOV «Mandrivec'», 2014. – Vyp.2. – S.33–38.
9. Trohanjak O. S. Social'no-ekonomichne i polityчне stanovyshe ukrai'nciv Berezanshchyny na pochatku 20-h rr. XX stolitja / O. S. Trohanjak // Naukovi zapysky Ternopil's'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu im. Volodymyra Gnatjuka. Serija: Istorija / za zag. red. prof. I. S. Zuljaka. – Ternopil': Vyd-vo TNPU im. V. Gnatjuka, 2013. – Vyp.2. – S.49–54.
10. Trohanjak O. S. Prychynno-naslidkovyj zv'jazok vynyknennja ta dijalnosti Ukrai'ns'koi' vijs'kovoї Organizacii' // Gileja: naukovyj visnyk. Zbirnyk naukovyh prac' / Gol. red. V. M. Vashkevych. – K.: VIR UAN, 2015. – Vyp.103 (№12). – S.28–32.
11. Trohanjak O. S. Pol's'ka represyvna polityka pochatku 1930-h rr. u Galychyni // Naukovi zapysky Ternopil's'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu im. Volodymyra Gnatjuka. Serija: Istorija / za zag. red. prof. I. S. Zuljaka. – Ternopil': Vyd-vo TNPU im. V. Gnatjuka, 2015. – Vyp.2, Ch.4. – S.16–20.
12. Derzhavnyj arhiv Ternopil's'koi' oblasti (dali – DATO). – F.P.1. – Op.1. – Spr.8.
13. Tam samo. – Spr.7.
14. Tam samo. – Spr.9.
15. Perfec'ka P. T. Ternystym shljahom. st. 236. / P. T. Perfec'ka // Berezans'ka zemlja. Istoryko-memuarnyj zbirnyk. T.2 / [uporjad. L. Babij, V. Berdnars'kyj, B. Mel'nyk]. – Toronto – N'ju-Jork – London – Sidnej – Berezhanjy – Kozova, 1998. – T.2. – 899 s.
16. DATO. – F.P.–3429. – Op.3. – Spr.4316-p.
17. Tam samo. – F.3429. – Op.3. – Spr.384.
18. Politycheskij arhiv XX veka: Sekretne dokumenty iz osobyh parok // Voprosy istorii. – 1993. – №1. – S.20.
19. DATO. – F.P.1. – Op.1. – Spr.6.
20. Tam samo. – Spr.10.
21. Istorija Ukrai'ny / V. F. Verstjuk, O. V. Garan', O. I. Gurzhij ta in. / [Pid red. V. A. Smolija]. – Kyi'v: Al'ternatyva, 1997. – 424 s.
22. DATO. – F.P.1. – Op.1. – Spr.3.
23. Ternopil's'kyj encyklopedychnyj slovnyk. – T.1. – Ternopil': Zbru, 2004.
24. G'ug'levych O. Velyka podija mogo zhyttja / O. G'ug'levych // Berezans'ka gimnazija. Storinky istorii'. Juvilejna knyga / [uporjad. N. Volynec']. – Berezhanjy–Ternopil': «Dzhura», 2007. – 1027 s.
25. DATO. – F.P.1. – Op.1. – Spr.13.
26. Tam samo. – F.–R.1833. – Op.6. – Spr.17.

Trohanjak O. S., Ph.D., assistant professor of humanities, OP NULES Ukraine «Berezhanjy Agrotechnical Institute» (Ukraine, Berezhanjy), Alex_makena@ber.te.ua

Annexation of Western Ukraine, 1939–1941 soviet regime and its repressive policies (on Berezanshchyna example)

We consider the annexation and Sovietization of Western Ukraine by the Soviet Union in the Second World War which was accompanied by arrests, detention, torture, deportation.

Keywords: annexation, sovietization Bolsheviks, fraud, arrests, detention, prosecution, deportation, torture.

Троханяк А. С., кандидат исторических наук, доцент кафедры гуманитарных дисциплин, ОП НУБШП Украины «Бережанский агротехнический институт» (Украина, Бережаны), Alex_makena@ber.te.ua

Анексия Западной Украины 1939–1941 гг. советской властью и ее репрессивная политика (на примере Бережанщины)

Рассматривается анексия и советизация Западной Украины Советским Союзом в начале Второй мировой войны, которая сопровождалась арестами, заключениями, пытками, депортацией.

Ключевые слова: анексия, советизация, большевики, фальсификация, аресты, заключения, обвинения, депортация, пытки.

* * *

УДК 94(477)«1941/1944»

Куницький М. П.,

доктор історичних наук, доцент,
президент громадської організації
«Інформаційно-комунікаційний менеджмент
інтелектуальної власності» (Україна, Київ),
2757 Mk@gmail.com

ЗАСОБИ Й МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБОРУ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ У РАЙХСКОМІСАРІАТІ «УКРАЇНА» (1941–1944 РР.)

Використавши широке коло архівних документів та проаналізувавши спеціальну історичну літературу, автор публікації встановлює засоби й правові механізми, які забезпечували збір податкових платежів у Райхскомісаріаті «Україна» – найбільшому за розмірами й чисельністю населення окупаційному адміністративно-територіальному утворенні. При цьому здійснюється реконструкція засобів й механізмів забезпечення збору податкових платежів, які здійснювалися окупаційною адміністрацією РКУ у сфері налагодження системи податкового тиску, спрямованого на українське суспільство.

Автор публікації встановлює, що окупаційною адміністрацією РКУ було розроблено систему засобів та механізмів збору податків. Вона мала забезпечувати вчасний збір податкових платежів. Податкові повідомлення та податкові вимоги стали основними засобами інформування платників податків і зборів. При виявленні фактів порушення нормативних приписів окупаційної влади на винних накладали штрафні санкції та вводилася процедура примусового стягнення податкових боргів. Покарання підлягали й службовці органів місцевого управління, які не забезпечували вчасну сплату населенням податків та зборів. В окремих випадках до осіб, визначених винними в порушенні порядку сплати податків у грошовій та натуральній їх формі, могла застосовуватись смертна кара.

Ключові слова: податки, збори, нормативно-правові акти, окупаційна адміністрація, окупаційна політика, податкові платежі, фінансові відділи, місцеві органи влади, управи, місцеве населення, Райхскомісаріат «Україна», геттоскомісаріат.

Друга світова війна та гітлерівська окупація перетворили українське суспільство на суб'єкт тотальної економічної експлуатації. У не такому й віддаленому майбутньому Україна мала стати «життєвим простором» для німецького народу. Податкова політика в РКУ спрямовувалася на досягнення саме цього результату. Інші цілі окупаційну адміністрацією не цікавили. Засоби й механізми, створені установами центрального апарату РКУ, мали забезпечити чітке й безперервне функціонування податкових органів, які спрямовували свій адміністративний тиск на українське суспільство. Тому актуальність теми дослідження, на наш погляд, не може бути викликати заперечень.

Відповідно до зазначеного метою публікації є аналіз основних засад окупаційної адміністрації РКУ у податковій політиці, завданнями – визначення засобів та механізмів забезпечення збору податкових платежів, на основі яких працювали податкові органи.

Заявлена проблема вивчена лише частково. У комплексному та системному вимірах вона так і не знайшла свого відображення в історіографії. Відомі лише окремі публікації, які мають інший центральний предмет